

ואפילו על ידי צירוף משתי רשויות הרבים כאחד, הרי זה חייב.

אבל אם העביר פחות מארבע אמות, הרי זה פטור. & צ-א

ומקשינן: מאי קא משמע לן?!

איתא לעיל [פ א]: תנו רבנן: הוציא חצי גרוגרת [שהוא חצי שיעור לחיוב הוצאה], וחזר והוציא חצי גרוגרת: בהעלם אחד, חייב. בשתי העלמות פטור.

רבי יוסי אומר: בהעלם אחד לרשות אחד, חייב [כלומר, אם הוציא את מחצית הגרוגרת השנייה, לאותה רשות הרבים שהוציא את המחצית הראשונה, כי אז הוא חייב]. לשתי רשויות, פטור [כלומר, אם הוציא את המחצית הראשונה לרשות הרבים אחת, ואילו את המחצית השנייה

הוציא לרשות הרבים אחרת, וכגון שיש הפסק רשות אחרת ביניהם, כמבואר שם, אינו חייב].

ומשנינן: הא קא משמע לן:

א. הרישא באה ללמדנו: שתי רשויות הרבים מצטרפות להשלמת שיעור ארבע אמות על ידי שתיהן. ודלא כרבי יוסי, הסובר שאין שתי רשויות משלימות לשיעור אחד. והיינו דאמרינן "ארבע אמות, חייב".⁽¹⁾

ב. הסיפא באה ללמדנו: ולא⁽²⁾ אמרינן "קלוטה כמי שהונחה דמיא". כי אם קלוטה כמי שהונחה דמיא, היה מתחייב גם כשלא העביר ארבע אמות, משום הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד שבאמצע, ומשום הוצאה מרשות היחיד שבאמצע לרשות הרבים השנייה. והיינו דאמרינן "פחות

היא שיטת התוספות.

1. הרשב"א חולק על רש"י המפרש "רשויות מצטרפות" דהיינו לאפוקי מרבי יוסי, דלא משמע כן, ראה שם הכרחו. ומכח זה למד, שאין ענינו דומה לדברי רבי יוסי, כי דברי רבי יוסי לא נאמרו אלא בשני מעשים, אבל בזריקה אחת לא אמר רבי יוסי [וכן הוכיח המגיה שם מדברי הרמב"ם, שפסק כאן "רשויות מצטרפות", ובמחלוקת רבי יוסי וחכמים פסק כרבי יוסי, ראה ציון 66].

2. כן הגיה הב"ח, ולא ככתוב בספרים שלפנינו "ודלא", [אם כי לשון "ודלא" משמע יותר ששני דינים אנו באים ללמוד, וכאשר פירש רש"י, וגירסתו נוחה יותר לפירוש רב האי המובא בהערה הבאה].

הנחה דקלוטה מוכרחת לו, כי בלא זה לא יעבור החפץ למקום שהוא רוצה, ודומה דין זה ל"שם משמעון", דחייב על "שם", משום דבלי זה לא מכתב ליה "שמעון"?! [ראה היטב בהערה 11 שם הובאו דברי רבי עקיבא איגר, וסגנון הקושיא כפי שהביאה ב"קהלות יעקב", היא לפי שיטת התוספות, שקושיית רבינא היתה על ההוצאה למה הוא מתחייב, ראה שם].

וכתב על זה ב"קהלות יעקב": ולעניות דעתי יש לומר, שאינו דומה כל כך ל"שם משמעון", דמתכוין לכתוב שם, שזה חלק ממטרתו ורצונו לעשות, אבל הכא הוא מתכוין רק להעברה ולא לדין קלוטה שבהעברה, שהרי גם אילו היה דבר מפסיק בין החפץ לקרקע [דאז לא שייך "קלוטה"], היה גם כן טוב בעדו, כיון שעובר והולך למקום שהוא רוצה, ויש לפלפל. ב. הסוגיא נתבארה על פי שיטת רש"י, וכן

מארבע אמות, פטור".⁽³⁾

עוביו אלא אצבע.

אמר רב שמואל בר יהודה, אמר רבי אבא, אמר רב הונא אמר רב: המעביר ארבע אמות ברשות הרבים שהיא מקורה [מכוסה] פטור, לפי שאינו דומה לדגלי מדבר [מתנה ישראל שהיו שוכנים לדגליהם במדבר].

ד. הקרשים היו נתונים על העגלה כשאורכם לרוחב העגלה. בסוגייתנו יתבאר אם היו שוכבים על רחבם או על עובייהם. ובכל אופן, אין שנים עשר קרשים יכולים להיות שוכבים על העגלה עצמה, אלא היה סדר אחד של קרשים למטה, וסדר קרשים אחר מעליו, וכן הלאה כפי הצורך.

א. בני מררי היו נושאים את ארבעים ושמונה קרשי המשכן, בארבע עגלות שנתן להם משה. שנים עשר קרשים לכל עגלה.

ה. כיון שאורך הקרש הוא עשר אמות, ואילו רוחב העגלה [על צידיה], אינו אלא חמש אמות, היו בולטים הקרשים מכל צד שתי אמות ומחצה.

ב. רוחב חלל העגלה היה שתי אמות ומחצה, וכן ל"צידי העגלה" היה רוחב של שתי אמות ומחצה. ב"צידי העגלה" נכללים: עובי דפנות העגלה, הריוח שבין הדפנות לאופנים, ועובי האופנים.⁽⁴⁾ ובסך הכל, חמש אמות רוחב לכל עגלה על צידיה.

ו. העגלות היו מהלכות שתי עגלות זו ליד זו, ומאחריהן שתי עגלות נוספות זו ליד זו.⁽⁵⁾

ג. עשר אמות אורך הקרש, ואמה וחצי האמה רוחב הקרש האחד, ועוביין אמה. ובסוגייתנו מובאת מחלוקת תנאים: אם אותו עובי אמה היה לכל אורך הקרש, או שהיה נעשה צר עד שבראש הקרש לא היה

ומקשינן: **איני?! והא עגלות, דמקורות הויין על ידי הקרשים, כלומר, רשות הרבים שמתחת העגלות והקרשים, הרי היתה מקורה על ידי הקרשים, ומכל מקום אמר רב משום רבי חייא: עגלות: תחתיהן,**

3. נתבאר על פי רש"י, כאשר מדוקדק מלשונו, וכאשר הבין הרשב"א בדבריו.

והקשו הראשונים: למאן דאמר "קלוטה כמי שהונחה דמיא" איך אדם מתחייב על כל זריקת ארבע אמות ברשות הרבים, והרי זה כמי שנח באמצע ארבע האמות. ונאמרו בראשונים כמה ישובים לזה:

ודעת הרמב"ן לעיל ה ב בתירוץ שני: כי אמר רבי עקיבא דוקא בהכנסה לרשות אחרת, דקלוטה מחיצות, אבל בחד רשות לא אמרינן.

דעת התוספות [ה ב ד"ה בשלמא] שארבע אמות ברשות הרבים הלכתא גמירי לה [וראה שם בתוספות הרא"ש, שהכוונה היא, כי אי אפשר בלאו הכי, ולכן הוא חייב]. ודעת ה"תוספות ישנים" לעיל ד ב שלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה להקל אלא להחמיר.

4. על פי רש"י כאן. וראה לקמן צט א "אמה יתירתא הוא", ובפירושו של רש"י שם, ובמה שנתבאר בהערות שם.

5. הענין כולו נתבאר לפי שיטת רש"י, ולתוספות שיטה אחרת בכל זה, ועיקר שיטתם בצורת העגלות והנחת הקרשים עליהן, מתבארת בהערות שבסוף הסוגיא.

אחת], הלוא **תלתא** קרשים. וכיון שהיה יכול להושיב כן, מסתמא כך עשו. (7)

נמצא, דלא **פש ליה** אלא **פלגא דאמתא** [נמצא עודף אורך העגלה על הקרשים לא יותר מחצי אמה]. **וכי שדי ליה מר ביני וביני** [כאשר תחלק עודף זה בין שלשת הקרשים השוכבים עליה], לא יהיה רוחב של שלשה טפחים בין קרש לקרש אלא רבע אמה, שהוא טפח וחצי [לפי חשבון ששה טפחים לאמה]. ואם כן **בלבוד דמו**, וכדין רשות הרבים מקורה היא?!

ומשנינן: **מי סברת קרשים אפותייהו** הוה **מנח להו** [וכי סבור אתה שהיו הקרשים שוכבים על רחבן]? לא כן היה, אלא **אחודן מנח להו** [על עוביים היו שוכבים הקרשים].

ואכתי מקשינן: **סוף סוף, סומכא דקרש כמה** הוי [עובי הקרש היה אמה אחת], **וכמה הוה מוטיב** [כמה קרשים ניתן להשכיב לאורך העגלה]? הלוא **ארבעה** קרשים. ומאחר שאפשר להשכיב מספר זה, מסתמא היו עושים כן. (8) ואם כן, **פשא לה אמתא** [לא נותרה אלא אמה אחת] לשלשת הרווחים

וביניהן [בין אופן עגלה זו לאופן העגלה שלצידה], **וצדיהן** של כל עגלה ועגלה, היינו, עובי הדופן עם הרווח שבינו לבין האופן ועם עובי האופן עצמו, הכל **רשות הרבים** היא. הרי מבואר, שאף על פי שרשות הרבים שתחת הקרשים היתה מקורה על ידי הקרשים, מכל מקום, רשות הרבים היא! (6)

ומשנינן: **כי קאמר רב: בדראתא** [בריוח שבין הקרשים]. כלומר, אין הקרשים שוכבים זה ליד זה ממש, אלא ריוח יש ביניהן, ותחת אותו ריוח הוי רשות הרבים, כי שם אין היא מקורה.

ומקשינן עלה: הרי אין ריוח שבין הקרשים מגיע לשלשה טפחים, ואם כן, הרי הוא כאילו כולו מקורה, כי אנו אומרים "לבוד": וכך הוא החשבון: **מכדי, הרי אורכא דעגלה כמה הואי** [אורך כל עגלה כמה היה]? הלוא **חמש אמין** [חמש אמות] היה —

ופותיא דקרש כמה הואי [רוחב כל קרש כמה היה]? **אמתא ופלגא** [אמה וחצי].

כמה מוטיב [כמה קרשים שרוחבם נתון לאורך העגלה, יכול אתה להושיב על עגלה

6. הגמרא כאן אינה מתייחסת אלא לקירוי שנעשה על ידי הקרשים, אבל לקירוי שעל ידי תחתית העגלה עצמה, מתייחסת הגמרא בהמשך הסוגיא, ומבארת, שלא היתה תחתית העגלה אטומה, אלא עשויה היתה מיתדות שיש ביניהן ריוח.

7. כעין שכתב רש"י בד"ה ארבעה.

8. כלומר, אם כי חמשה אינו יכול להושיב כי אי אפשר לדוחקן ולצמצם להושיב חמשה קרשים

ויש לעיין מה בא רב להשמיענו? ויתכן, על פי מה שכתב רש"י לקמן צט א, שכנגד בליטת הקרשים שתי אמות ומחצה מצידם החיצוני של שתי העגלות בכל רוח, אינו רשות הרבים, וכפי

שהרי היה עובי הקרשים מתקצר והולך עד העובי העליון, שהיה בולט מצידה החיצוני של העגלה ברבע אמה.⁽¹⁰⁾ נמצא, שהיה רווח גדול בין הקרשים מחמת הצמצום של עוביים, בנוסף לרווח של שני הטפחים שהיה בין כל קרש לקרש בתחילתו.⁽¹¹⁾

אלא, למאן דאמר כשם שמלמטון עוביין אמה, כך מלמעלה עוביין אמה, מאי איכא למימר? הרי אין ביניהם רווח אלא שני טפחים בלבד כשם שהיו בתחילתם, ואין ביניהם שיעור שיוציאם מתורת לבוד.

אמר [תירץ] רב כהנא: באטבי.⁽¹²⁾ כלומר, את שנים עשר הקרשים שהיו משכיבים על כל עגלה, לא השכיבו באופן שהיו שלשה

שבין הקרשים. וכי שדי לה מר ביני וביני [כשתחלק עודף זה לשלשה רווחים שוים בין ארבעת הקרשים השוכבים על העגלה], לא יהיה בין קרש לקרש שלשה טפחים, אלא שני טפחים בלבד. ואם כן, אכתי **בלבוד דמי!**?

ומוסיפה הגמרא לבאר את קושייתך: **הניחא למאן דאמר "קרשים, מלמטון עוביין אמה,** והיה רוחבם משופע עד שמלמעלה כלין והולכין עד כאצבע" [שהיה עובי הקרשים מצטמצם והולך עד שבגובה עשר אמות לא היה העובי אלא אצבע אחת בלבד],⁽⁹⁾ **שפיר יש לומר שהיה ריוח ביניהם יותר משלשה טפחים כשהיו שוכבים על עוביים.**

שליט"א בפירושו ל"ברייתא דמלאכת המשכן" [פרק א אות ה], ויתבאר עוד מזה בהמשך הסוגיא בהערות.

ב. לדעת הסובר "היו הולכין וכלין עד לאצבע", קשה מאד איך היו שוכבים הקרשים על העגלה — כשיעור בליטתם שוה משני צידי העגלה — ולא היו מאבדים את שיווי משקלם, כי הרי מצד אחד היו קלים יותר. וקושיא זו כלולה בקושיות התוספות על שיטת רש"י בכל ענין זה, ראה דבריהם לקמן צט א ד"ה למה.

10. כי העובי מיצר והולך באמה פחות אצבע עד לסוף אורך הקרש שהוא עשר אמות, ונשאר רווח גדול בין הקרשים.

11. ואם היו הקרשים שוכבים פנים כנגד פנים, הרי שהיה הריוח ביניהם גדול יותר.

12. כן היא הגירסא לפי פירושו של רש"י שלא כרבותיו, והוא מלשון "אטבא דספרי", שמבקע

בתוך חמשה, מכל מקום ארבעה למה לא יושיב, רש"י. והוסיף עוד טעם שאינו יכול להושיב חמשה: שהיו טבעות נתונות ברחבן של קרשים [שאל תוכן היו מבריחים את הבריחים בהקמת המשכן], ואם כן נמצא שאינו יכול להצמיד קרש לקרש, כי הטבעות מפרידות ביניהם כשהם שוכבים על עוביים.

אבל המאירי פירש: והקשה [הגמרא]: ומה תועלת [כמה שתאמר על עוביין היו יושבים], והרי אחר שכן [כלומר, הרי כיון שעל עוביין הרחב אמה בלבד הם יושבים], אתה צריך להושיב בהם ארבעה שורות של שלש שלש [כלומר, צריך אתה לחלק את שנים עשר הקרשים, באופן שיהיו שלשה קרשים בלבד זה על גב זה, ונמצאו ארבעה קרשים שוכבים על העגלה], שאם תושיב ארבעה זו על גב זו דרך חודן [על עוביין], מתנדנדות על כל פנים.

9. א. שיפוע זה היה רק מצידו האחורי של הקרש, וכאשר נתבאר בפנים. אבל מלפניו היה עולה גובהו בקו ישר. כן כתב הגר"ח קנייבסקי

דעגלה. כלומר, אותם קרשים כפי שהסברנו את אופן סידורם שיהיה ריוח ביניהם, אך מיישבים מדוע אין גב העגלה מקורה בקרשים, (14) אך אכתי תיקשי, עגלה גופא מקורה הוא, הרי מסתמא היה תחתית העגלה אטום כולו כשאר עגלות שנושאים בהם חול ועפר, ואם כן רשות הרבים שתחתיה מקורה היא, ולמה חשובה היא רשות הרבים! (15)

אמר תירץ שמואל: ביתדות, אותן עגלות צא-ב לא היו אטומות מלמטה אלא יתדות היו בתחתיתן וריוח ביניהם, ונמצא שלא היתה רשות הרבים שתחתיה מקורה על ידי העגלה. (1)

קרשים זה על גב זה, וביניהם ריוח, ושוב שלשה קרשים וריוח ביניהם וכן הלאה, כי אין הקרשים יציבים על גבי העגלה באופן זה, מאחר שמושב כל קרש הוא אמה אחת בלבד [שהרי על עוביים היו נתונים], וסופם שיפלו. ומוכרחים היו להצמיד לשלשת הקרשים הנתונים זה על גבי זה עוד שלשה קרשים הנתונים זה על גבי זה, ובאופן זה מחזיקים אלו את אלו. וכשם שעשה לששה קרשים מצידה האחד של העגלה, כך היה עושה לששה קרשים מצידה השני של העגלה. נמצא, שהקרשים אינם תופסים אלא שתי אמות מזה ושתי אמות מזה, וריוח אמה באמצע. (13)

ואכתי מקשינן: אטבי היכא מנח להו אנבא

15. קיימא לן "אין כרמלית בכלים" [ראה לעיל ח א], ודעת התוספות ה א ד"ה טרסקל והרמב"ן שם, דהיינו שאין בטל משם תורת רשות הרבים, וכלי שיש לו מחיצות גבוהות יותר משלשה טפחים, ורחב ארבעה, ומונח ברשות הרבים, הרי בתוכו רשות הרבים.

ולפי שיטה זו הקשה ה"חזון איש" [סב ב] על קושיית הגמרא כאן: הא כלים לא מבטלי רשות הרבים, כמו שכתבו תוספות לעיל ה א ד"ה טרסקל!! וצריך לומר, כיון שעל העגלות היא רשות היחיד שפיר בטל רשות הרבים מתחתיה.

1. כתב ה"חזון איש" [סב ב, ראה שם היטב], שאותן יתדות היו רחבות ארבעה טפחים, כי העגלות רשות היחיד הן [ומטעם זה ילפינן מהם למושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, וגם לעיל מט ב, ילפינן מהטענת ופריקת הקרשים מן העגלה, להכנסה והוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים], ואם לא היה שם רוחב ארבעה, אין הן רשות היחיד. ובאופן אחר פירש:

מקל אחד בראשו ונושך בו דפי הקונטרס. והוא כעין "אטב" שבלשוננו.

13. בביאור לשון "אטבי" כתב רש"י: לא היה נתון ריוח בין כל סדרא וסדרא כדקאמרת, דמתוך שהסדר גבוה שלשה קרשים, כל אחד רחבו אמה וחצי, ומושבו קצר [צר] שהוא אמה של עובי ותו לא, הרי הן נופלות זו על זו. אלא מושיב שתי שורות של שלש, שנים זו אצל זו [הרש"ש נוטה להגיה: שתי שורות של שלש שלש זו אצל זו, וראה עוד שם] כמין אטבי, ששתי צלעות האטבא סמוכות זו לזו [כנראה כוונתו, שאין ביניהם אלא סדק צר], כן מושיב לראש העגלה.

14. בתוספות הקשו על פירושו של רש"י: לשם מה צריכה היתה הגמרא להזכיר כאן "אטבי היכא מנח להו אנבא דעגלה", ולא היה לה אלא לומר: "עגלה גופא מקורה הוא".